

๗. ขชชนียสุตต¹

[๗๕] สวตถุณินทานิ. เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณว วา พุราหุมนว วา อนนกวินิติ
 ปุพเพนิวาสิ อนุสฺสรมานา อนุสฺสรนฺติ, สพุเพเต ปณฺจปาทานกฺขนฺเช อนุสฺสรนฺติ เอเตสํ วา
 อลฺยตรํ. กตเม ปณฺจ? “เอวํรูโป อโหสิ อตีตมทฺธานนฺ”ติ, อิติ วา หิ ภิกขเว อนุสฺสรมาโน
 รูปณฺเวย อนุสฺสรติ. “เอวํเวทโน อโหสิ อตีตมทฺธานนฺ”ติ, อิติ วา หิ ภิกขเว อนุสฺสรมาโน
 เวทณฺเวย อนุสฺสรติ. “เอวํสญฺโฆ อโหสิ อตีตมทฺธานนฺ”ติ. “เอวํสงฺขารो อโหสิ
 อตีตมทฺธานนฺ”ติ. “เอวํวิญฺญาโน อโหสิ อตีตมทฺธานนฺ”ติ อิติ วา หิ ภิกขเว อนุสฺสรมาโน
 วิญฺญาณณฺเวย อนุสฺสรติ.

กิลฺย ภิกขเว รูปํ วเทถ? รูปปตีติ โข ภิกขเว ตสฺมา “รูปนฺ”ติ วุจฺจติ. เกณ รูปปติ?
 สีเตนปี รูปปติ, อุณฺเहनปี รูปปติ, ชมฺจฉายปี รูปปติ, ปีปาสาขปี รูปปติ, ทํสมกสวตาคป-
 ลีรีสปสมฺผลฺเสนปี รูปปติ. รูปปตีติ โข ภิกขเว ตสฺมา “รูปนฺ”ติ วุจฺจติ.

กิลฺย ภิกขเว เวทณํ วเทถ? เวทยตีติ โข ภิกขเว ตสฺมา “เวทนา”ติ วุจฺจติ. กิลฺย
 เวทยตี² สฺขปี เวทยติ, ทุกฺขปี เวทยติ, อทุกฺขมฺสฺขปี เวทยติ, เวทยตีติ โข ภิกขเว ตสฺมา
 “เวทนา”ติ วุจฺจติ.

กิลฺย ภิกขเว สญฺญํ วเทถ? สญฺฆานาตีติ โข ภิกขเว ตสฺมา “สญฺญา”ติ วุจฺจติ.
 กิลฺย สญฺฆานาติ? นิลมฺปี สญฺฆานาติ, ปีตกปี สญฺฆานาติ, โลหิตกปี สญฺฆานาติ, โอทาทปี
 สญฺฆานาติ. สญฺฆานาตีติ โข ภิกขเว ตสฺมา “สญฺญา”ติ วุจฺจติ.

กิลฺย ภิกขเว สงฺขารว เทถ? สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺตีติ โข ภิกขเว ตสฺมา “สงฺขารว”ติ
 วุจฺจติ. กิลฺย สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ? รูปํ รูปตฺตาย สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ, เวทณํ เวทณตฺตาย
 สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ, สญฺญํ สญฺญตฺตาย สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ, สงฺขารว สงฺขารตฺตาย สงฺขตํ

¹ สังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค

² อ. เวทยติ

อภิสงฺขโรนฺติ วิญฺญาณํ วิญฺญาณตฺตตาย สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ. สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺตีติ โข
ภิกฺขเว ตสฺมา “สงฺขารา”ติ วุจฺจติ.

ภิกฺขเว ภิกฺขเว วิญฺญาณํ วเทถ? วิชานาตีติ โข ภิกฺขเว ตสฺมา “วิญฺญาณนฺ”ติ วุจฺจติ.
ภิกฺขเว วิชานาติ? อมฺพิลํปี วิชานาติ, ติตฺตกัมปี วิชานาติ, กมฺมกัมปี วิชานาติ, มจฺจรัมปี วิชานาติ,
ขาริกัมปี วิชานาติ, อขาริกัมปี วิชานาติ, โลณิกัมปี วิชานาติ, อโลณิกัมปี วิชานาติ. วิชานาตีติ โข
ภิกฺขเว ตสฺมา “วิญฺญาณนฺ”ติ วุจฺจติ.

ตฺตฺร ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก อิติ ปฏิสณฺจิกฺขติ “อหํ โข เอตฺรหิ รุเปณ ขชฺชามิ,
อตีตมฺปาหํ อทฺธานํ เอวเมว รุเปณ ขชฺชํ, เสยฺยถาปี เอตฺรหิ ปจฺจุปฺปนฺเนน รุเปณ ขชฺชามิ.
อหฺลเจว โข ปน อนาคตํ รูปํ อภินนฺตฺเยยฺม, อนาคตมฺปาหํ อทฺธานํ เอวเมว รุเปณ ขชฺชเยยฺม,
เสยฺยถาปี เอตฺรหิ ปจฺจุปฺปนฺเนน รุเปณ ขชฺชามิ”ติ. โส อิติ ปฏิสงฺขาย อตีตสฺมี รูปสฺมี
อนเปกฺโข โหติ, อนาคตํ รูปํ นาทินนฺตฺติ, ปจฺจุปฺปนฺนสฺส รูปสฺส นิพฺพิทาย วิราคาย
นิโรธาย ปฏิปฺนโน โหติ.

“อหํ โข เอตฺรหิ เวทนาย ขชฺชามิ, อตีตมฺปาหํ อทฺธานํ เอวเมว เวทนาย ขชฺชํ,
เสยฺยถาปี เอตฺรหิ ปจฺจุปฺปนฺนํ เวทนาย ขชฺชามิ. อหฺลเจว โข ปน อนาคตํ เวทนํ
อภินนฺตฺเยยฺม, อนาคตมฺปาหํ อทฺธานํ เอวเมว เวทนาย ขชฺชเยยฺม, เสยฺยถาปี เอตฺรหิ
ปจฺจุปฺปนฺนํ เวทนาย ขชฺชามิ”ติ. โส อิติ ปฏิสงฺขาย อตีตํ เวทนํ อนเปกฺโข โหติ,
อนาคตํ เวทนํ นาทินนฺตฺติ, ปจฺจุปฺปนฺนํ เวทนํ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปฺนโน
โหติ.

“อหํ โข เอตฺรหิ สณฺญาข ขชฺชามิ ฯเปฯ “อหํ โข เอตฺรหิ สงฺขารหิ ขชฺชามิ,
อตีตมฺปาหํ อทฺธานํ เอวเมว สงฺขารหิ ขชฺชํ, เสยฺยถาปี เอตฺรหิ ปจฺจุปฺปนฺเนหิ สงฺขารหิ
ขชฺชามิ. อหฺลเจว โข ปน อนาคเต สงฺขारे อภินนฺตฺเยยฺม, อนาคตมฺปาหํ อทฺธานํ เอวเมว
สงฺขารหิ ขชฺชเยยฺม, เสยฺยถาปี เอตฺรหิ ปจฺจุปฺปนฺเนหิ สงฺขารหิ ขชฺชามิ”ติ. โส อิติ

ปฏิบัติสงฆาย อตีตเสฏฺสงฆาเรสุ อนเปกฺโข โหติ, อนาคเต สงฆาเร นาภินนฺหติ, ปจฺจุปฺปนฺนํ
สงฆารานํ นิพฺพิทาย วิกฺกาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ.

“อหํ โข เอตฺรหิ วิกฺกายนฺน ขชฺชามิ, อตีตมฺปาหํ อทฺธานํ เอวเมว วิกฺกายนฺน
ขชฺชํ, เสยฺยถาปี เอตฺรหิ ปจฺจุปฺปนฺนํ วิกฺกายนฺน ขชฺชามิ. อหฺนฺเจว โข ปน อนาคตํ
วิกฺกายนํ อภินนฺหเยยฺม, อนาคตมฺปาหํ อทฺธานํ เอวเมว วิกฺกายนฺน ขชฺชเยยฺม, เสยฺยถาปี
เอตฺรหิ ปจฺจุปฺปนฺนํ วิกฺกายนฺน ขชฺชามิ”ติ. โส อิติ ปฏิสงฆาย อตีตสฺมีปี วิกฺกายนสฺมี
อนเปกฺโข โหติ, อนาคตํ วิกฺกายนํ นาภินนฺหติ, ปจฺจุปฺปนฺนํ วิกฺกายนสฺส นิพฺพิทาย
วิกฺกาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ.

คํ ก็ มลฺลล ภิภฺขเว รุปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ? อนิจฺจํ ภาเน. ยํ ปนฺนนิจฺจํ, ทฺกขํ
วา คํ สฺขํ วาติ? ทฺกขํ ภาเน. ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทฺกขํ วิปริณามชฺชมํ, กลฺลํ นฺ ตํ สมนฺุสฺสตีตุ
“เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตา”ติ? โน เหนฺตํ ภาเน. เวทนา... สลฺล... สงฺขารา
... วิกฺกายนํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ? อนิจฺจํ ภาเน. ยํ ปนฺนนิจฺจํ, ทฺกขํ วา คํ สฺขํ วาติ?
ทฺกขํ ภาเน. ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทฺกขํ วิปริณามชฺชมํ, กลฺลํ นฺ ตํ สมนฺุสฺสตีตุ “เอตํ มม,
เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตา”ติ? โน เหนฺตํ ภาเน. ตสฺมาติห ภิภฺขเว ยงฺกิญฺจิ รุปํ
อตีตฺนาคตปจฺจุปฺปนฺนํ อชฺฉตฺตํ วา พหิตฺธา วา โอฟาริกํ วา สฺขุมํ วา หีนํ วา ปณฺตีตํ วา
ยํ ทฺูเร สนฺฺติเก วา, สพฺพํ รุปํ “เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สมนฺุสฺสตีตุ ทฺกฺกพฺพํ. ยา กาจิ เวทนา... ยา กาจิ สลฺล... ยะ เกจิ สงฺขารา... ยงฺกิญฺจิ
วิกฺกายนํ อตีตฺนาคตปจฺจุปฺปนฺนํ ฯเยฯ ยํ ทฺูเร สนฺฺติเก วา, สพฺพํ วิกฺกายนํ “เนตํ มม,
เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนฺุสฺสตีตุ ทฺกฺกพฺพํ.

อัย วุจฺจติ ภิภฺขเว อริยสวโก อปฺจินาติ โน อาจินาติ, ปชฺหติ น³ อฺปาทียติ,
วิสีเนติ น อฺสุสีเนติ, วิฐฺเปติ น สนฺฺฐเปติ. กิณฺจ อปฺจินาติ โน อาจินาติ? รุปํ อปฺจินาติ โน
อาจินาติ, เวทฺนํ... สลฺลํ... สงฺขารา... วิกฺกายนํ อปฺจินาติ โน อาจินาติ. กิณฺจ ปชฺหติ น
อฺปาทียติ? รุปํ ปชฺหติ น อฺปาทียติ, เวทฺนํ... สลฺลํ... สงฺขารา... วิกฺกายนํ ปชฺหติ น

³ ส. โน

อุปาทิยติ. กิณฺจ วิสีเนติ น อุตฺตสีเนติ? รูปํ วิสีเนติ น อุตฺตสีเนติ, เวทณํ... สลฺยณํ... สงฺขาร
... วิญฺเฒาณํ วิสีเนติ น อุตฺตสีเนติ. กิณฺจ วิฐฺเปติ น สนฺนฐฺเปติ? รูปํ วิฐฺเปติ น สนฺนฐฺเปติ.
เวทณํ... สลฺยณํ... สงฺขาร... วิญฺเฒาณํ วิฐฺเปติ น สนฺนฐฺเปติ.

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก รูปสฺมึปี นินฺพพินฺนุทฺติ, เวทนายปี... สลฺยณายปี...
สงฺขารสฺสปี... วิญฺเฒาณสฺมึปี นินฺพพินฺนุทฺติ, นินฺพพินฺนุทฺติ วิรชฺชติ, วิราคา วิมฺภจฺจติ, วิมฺภจฺจสฺมึ
“วิมฺภจฺจ”มิตฺติ ฌาณํ โหติ, “จีณา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรหฺมจฺจริยํ, กตํ กรรมฺมึ, นاپริ อิตฺถตฺตยาเย”ติ
ปชานาติ.

อํ วิภฺจจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เนววจินาติ น อปฺจินาติ, อปฺจินิตฺวา จิโต เนว ปชฺหติ น
อุปาทิยติ, ปชฺหิตฺวา จิโต เนว วิสีเนติ น อุตฺตสีเนติ, วิสีเนตฺวา จิโต เนว วิฐฺเปติ น
สนฺนฐฺเปติ. วิฐฺเปตฺวา จิโต กิณฺจ เนววจินาติ น อปฺจินาติ, อปฺจินิตฺวา จิโต รูปํ เนววจินาติ
น อปฺจินาติ. อปฺจินิตฺวา จิโต เวทณํ... สลฺยณํ... สงฺขาร... วิญฺเฒาณํ เนววจินาติ น อปฺจินาติ,
อปฺจินิตฺวา จิโต กิณฺจ เนว ปชฺหติ น อุปาทิยติ, ปชฺหิตฺวา จิโต รูปํ เนว ปชฺหติ น
อุปาทิยติ. ปชฺหิตฺวา จิโต เวทณํ... สลฺยณํ... สงฺขาร... วิญฺเฒาณํ เนว ปชฺหติ น อุปาทิยติ,
ปชฺหิตฺวา จิโต กิณฺจ เนว วิสีเนติ น อุตฺตสีเนติ, วิสีเนตฺวา จิโต รูปํ เนว วิสีเนติ น
อุตฺตสีเนติ. วิสีเนตฺวา จิโต เวทณํ... สลฺยณํ... สงฺขาร... วิญฺเฒาณํ เนว วิสีเนติ น อุตฺตสีเนติ.
วิสีเนตฺวา จิโต กิณฺจ เนว วิฐฺเปติ น สนฺนฐฺเปติ. วิฐฺเปตฺวา จิโต รูปํ เนว วิฐฺเปติ น
สนฺนฐฺเปติ. วิฐฺเปตฺวา จิโต เวทณํ... สลฺยณํ... สงฺขาร... วิญฺเฒาณํ เนว วิฐฺเปติ น สนฺนฐฺเปติ,
วิฐฺเปตฺวา จิโต. เอวํ วิมฺภจฺจจฺจิตฺตํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สอฺนินฺทา เทวา สพุรหฺมกา สปชฺชาปตฺติกา
อารกาว นมสฺสสนฺติ :

“นโม เต ปุริสาชฺชยฺล นโม เต ปุริสฺสจฺจตฺตม
ยสฺส เต นาภิชานาม ยมฺปิ นิสฺสาย ฌายสี”ติ.

สจฺจตฺมํ

๗. ขัชนียสูตร ว่าด้วยผู้ถูกเกี่ยวกิน

[๗๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง เมื่อระลึกก็ระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมดระลึกถึงอุปาทานชั้นที่ ๕ ประการ หรืออุปาทานชั้นประการใดประการหนึ่ง

อุปาทานชั้นที่ ๕ ประการ เป็นอย่างไร

คือ เมื่อระลึก ก็ระลึกถึงรูปอย่างนี้ว่า ในอดีตกาล เรามีรูปอย่างนี้ เมื่อระลึก ก็ระลึกถึงเวทนาอย่างนี้ว่า ในอดีตกาล เรามีเวทนาอย่างนี้ เมื่อระลึก ก็ระลึกถึงสัญญาอย่างนี้ว่า ในอดีตกาล เรามีสัญญาอย่างนี้ เมื่อระลึก ก็ระลึกถึงสังขารอย่างนี้ว่า ในอดีตกาล เรามีสังขารอย่างนี้ เมื่อระลึก ก็ระลึกถึงวิญญาณอย่างนี้ว่า ในอดีตกาล เรามีวิญญาณอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอะไรจึงเรียกว่ารูป เพราะสลายไปจึงเรียกว่ารูป สลายไปเพราะอะไร สลายไปเพราะหนาวบ้าง ร้อนบ้าง หิวบ้าง กระหายบ้าง เพราะสัมผัสแห่งเปลือก ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานบ้าง เพราะสลายไปจึงเรียกว่า รูป

เพราะอะไรจึงเรียกว่าเวทนา เพราะเสวยจึงเรียกว่าเวทนา เสวยอะไร เสวยอารมณ์สุขบ้าง ทุกข์บ้าง มิใช่ทุกข์มิใช่สุขบ้าง เพราะเสวยจึงเรียกว่าเวทนา

เพราะอะไรจึงเรียกว่าสัญญา เพราะจำได้หมายรู้จึงเรียกว่าสัญญา จำได้หมายรู้อะไร จำได้หมายรู้สี่เขี้ยวบ้าง สี่เหลี่ยมบ้าง สี่แดงบ้าง สี่ขาวบ้าง เพราะจำได้หมายรู้จึงเรียกว่าสัญญา

เพราะอะไรจึงเรียกว่าสังขาร เพราะปรุงแต่งสังขตธรรมจึงเรียกว่าสังขาร ปรุงแต่งสังขตธรรมอะไร ปรุงแต่งสังขตธรรม คือ รูปโดยความเป็นรูป เวทนาโดยความเป็นเวทนา สัญญาโดยความเป็นสัญญา สังขารโดยความเป็นสังขาร วิญญาณโดยความเป็นวิญญาณ เพราะปรุงแต่งสังขตธรรมจึงเรียกว่า สังขาร

เพราะอะไรจึงเรียกว่าวิญญาณ เพราะรู้แจ้งจึงเรียกว่าวิญญาณ รู้แจ้งอะไร รู้แจ้งรสเปรี้ยวบ้าง รสขมบ้าง รสเผ็ดบ้าง รสหวานบ้าง รสขื่นบ้าง รสไม่ขื่นบ้าง รสเค็มบ้าง รสไม่เค็มบ้าง เพราะรู้แจ้งจึงเรียกว่าวิญญาณ

ภิกษุทั้งหลาย ในข้อนี้ อริยสาวกผู้ได้สดับพิจารณาเห็นอย่างนี้ว่า บัดนี้ เราถูกรูป
 เกี่ยวกินอยู่ แม้ในอดีตกาล เราก็ถูกรูปเกี่ยวกินแล้ว เหมือนกับที่ถูกรูปที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกิน
 อยู่ในเวลานี้ ก็เราเองพึงชื่นชมรูปที่เป็นอนาคต แม้ในอนาคตกาล เราก็พึงถูกรูปเกี่ยวกิน
 เหมือนกับที่ถูกรูปที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกินอยู่ในเวลานี้ เธอพิจารณาเห็นอย่างนี้แล้ว ไม่มีความ
 อาลัยในรูปที่เป็นอดีต ไม่ชื่นชมรูปที่เป็นอนาคต ปฏิบัติเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลาย
 กำหนด เพื่อดับรูปที่เป็นปัจจุบัน

บัดนี้ เราถูกเวทนาเกี่ยวกินอยู่ แม้ในอดีตกาล เราก็ถูกเวทนาเกี่ยวกินแล้ว เหมือนกับ
 ที่ถูกเวทนาที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกินอยู่ในเวลานี้ ก็เราเองพึงชื่นชมเวทนาที่เป็นอนาคต แม้ใน
 อนาคตกาล เราก็พึงถูกเวทนาเกี่ยวกิน เหมือนกับที่ถูกเวทนาที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกินอยู่ใน
 เวลานี้ เธอพิจารณาเห็นอย่างนี้แล้ว ไม่มีความอาลัยในเวทนาที่เป็นอดีต ไม่ชื่นชมเวทนาที่
 เป็นอนาคต ปฏิบัติเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับเวทนาที่เป็นปัจจุบัน

บัดนี้ เราถูกสัญญาเกี่ยวกินอยู่ ฯลฯ

บัดนี้ เราถูกสังขารเกี่ยวกินอยู่ แม้ในอดีตกาล เราก็ถูกสังขารเกี่ยวกินแล้ว เหมือนกับ
 ที่ถูกสังขารที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกินอยู่ในเวลานี้ ก็เราเองพึงชื่นชมสังขารที่เป็นอนาคต แม้ใน
 อนาคตกาล เราก็พึงถูกสังขารเกี่ยวกิน เหมือนกับที่ถูกสังขารที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกินอยู่ใน
 เวลานี้ เธอพิจารณาเห็นอย่างนี้แล้ว ไม่มีความอาลัยในสังขารที่เป็นอดีต ไม่ชื่นชมสังขารที่
 เป็นอนาคต ปฏิบัติเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับสังขารที่เป็นปัจจุบัน

บัดนี้ เราถูกวิญญาณเกี่ยวกินอยู่ แม้ในอดีตกาล เราก็ถูกวิญญาณเกี่ยวกินแล้ว
 เหมือนกับที่ถูกวิญญาณที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกินอยู่ในเวลานี้ ก็เราเองพึงชื่นชมวิญญาณที่เป็น
 อนาคต แม้ในอนาคตกาล เราก็พึงถูกวิญญาณเกี่ยวกิน เหมือนกับที่ถูกวิญญาณที่เป็นปัจจุบัน
 เกี่ยวกินอยู่ในเวลานี้ เธอพิจารณาเห็นอย่างนี้แล้ว ไม่มีความอาลัยในวิญญาณที่เป็นอดีต ไม่
 ชื่นชมวิญญาณที่เป็นอนาคต ปฏิบัติเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับวิญญาณที่
 เป็นปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะเข้าใจความข้อนี้ว่าอย่างไร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง

ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข

เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่ง
นั้นว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอิตตาของเรา

ข้อนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า

เวทนา ... สัญญา ... สังขาร ... วิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง

ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข

เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่ง
นั้นว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอิตตาของเรา

ข้อนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น รูปร่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน
ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม รูปทั้งหมดนั้น
เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่
เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อิตตาของเรา

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ...

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ...

สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ...

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ฯลฯ ไกลหรือใกล้ก็
ตาม วิญญาณทั้งหมดนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า
นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นอย่างนั้น นั่นไม่ใช่อิตตาของเรา

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกนี้เราเรียกว่า ทำให้พินาศ ไม่ก่อ ละทิ้ง ไม่ถือมั่น เรี่ยราย ไม่
รวบรวมไว้ ทำให้หมอด ไม่ก่อให้ลูกโพล่งขึ้น

อริยสาวกทำอะไรให้พินาศ ไม่ก่ออะไร

คือ ทำรูปให้พินาศ ไม่ก่อรูป ... เวทนา ... สัญญา ... สังขาร ... ทำวิญญาณให้พินาศ
ไม่ก่อวิญญาณ

ละทิ้งอะไร ไม่ถือมั่นอะไร

คือ ละทิ้งรูป ไม่ถือมั่นรูป ... เวทนา ... สัญญา ... สังขาร ... ละทิ้งวิญญาณ ไม่ถือมั่น
วิญญาณ

เรียกรายอะไร ไม่รวบรวมอะไรไว้

คือ เรียกรายรูป ไม่รวบรวมรูปไว้ ... เวทนา ... สัญญา ... สังขาร ... เรียกรายวิญญาณ ไม่
รวบรวมวิญญาณไว้

ทำอะไรให้มอด ไม่ก่ออะไรให้ลูกโพล่งขึ้น

คือ ทำรูปให้มอด ไม่ก่อวิญญาณให้ลูกโพล่งขึ้น ... เวทนา ... สัญญา ... สังขาร ... ทำ
วิญญาณให้มอด ไม่ก่อวิญญาณให้ลูกโพล่งขึ้น

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป ... แม้ใน
เวทนา ... แม้ในสัญญา ... แม้ในสังขาร ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่ายย่อม
คลายกำหนด เพราะคลายกำหนดจิตย่อมหลุดพ้น เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็รู้ว่าหลุดพ้นแล้ว รู้
ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความป็น
อย่างนี้อีกต่อไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนี้ เราเรียกว่า ไม่ก่อ ไม่ทำให้พินาศ แต่เป็นผู้ทำให้พินาศได้แล้ว
ดำรงอยู่ ไม่ละทิ้ง ไม่ถือมั่น แต่เป็นผู้ละทิ้งได้แล้วดำรงอยู่ ไม่เรียกราย ไม่รวบรวมไว้ แต่
เป็นผู้เรียกรายได้แล้วดำรงอยู่ ไม่ทำให้มอด ไม่ก่อให้ลูกโพล่งขึ้น แต่เป็นผู้ทำให้มอดได้แล้ว
ดำรงอยู่

อริยสาวกไม่ก่ออะไร ไม่ทำอะไรให้พินาศ แต่เป็นผู้ทำให้พินาศได้แล้วดำรงอยู่

คือ ไม่ก่อรูป ไม่ทำรูปให้พินาศ แต่เป็นผู้ทำให้พินาศได้แล้วดำรงอยู่ ... เวทนา ...
สัญญา ... สังขาร ... ไม่ก่อวิญญาณ ไม่ทำวิญญาณให้พินาศ แต่เป็นผู้ทำให้พินาศได้แล้ว
ดำรงอยู่ไม่ละทิ้ง ไม่ถือมั่นอะไร แต่เป็นผู้ละทิ้งได้แล้วดำรงอยู่

คือ ไม่ละทิ้งรูป ไม่ถือมั่นรูป แต่เป็นผู้ละทิ้งได้แล้วดำรงอยู่ ... เวทนา ... สัญญา ...
สังขาร ... ไม่ละทิ้งวิญญาณ ไม่ถือมั่นวิญญาณ แต่เป็นผู้ละทิ้งได้แล้วดำรงอยู่ ไม่เรียกราย
อะไร ไม่รวบรวมอะไรไว้ แต่เป็นผู้เรียกรายได้แล้วดำรงอยู่

คือ ไม่เรียกรายรูป ไม่รวบรวมรูปไว้ แต่เป็นผู้เรียกรายได้แล้วดำรงอยู่ ... เวทนา ...
สัญญา ... สังขาร ... ไม่เรียกรายวิญญาณ ไม่รวบรวมวิญญาณไว้ แต่เป็นผู้เรียกรายได้แล้วดำรง
อยู่

ไม่ทำอะไรให้หมด ไม่ทำอะไรให้ลูกโหลงขึ้น แต่เป็นผู้ทำให้หมดได้แล้วดำรงอยู่
คือ ไม่ทำรูปให้หมด ไม่ก่อรูปให้ลูกโหลงขึ้น แต่เป็นผู้ทำให้หมดได้แล้วดำรงอยู่ ...
เวทนา ... สัญญา ... สังขาร ... ไม่ทำวิญญาณให้หมด ไม่ก่อวิญญาณให้ลูกโหลงขึ้น แต่เป็น
ผู้ทำให้หมดได้แล้วดำรงอยู่

ภิกษุทั้งหลาย เทพทั้งหลายพร้อมทั้งอินทร์ พรหม และท้าวปชาบดี
ย่อมนมัสการภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วอย่างนี้ แต่ที่ไกลทีเดียวว่า
ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ขอความนอบน้อมจงมีแต่ท่าน
ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษสูงสุด ขอความนอบน้อมจงมีแต่ท่าน
ที่พวกเราไม่รู้ว่ ท่านอาศัยอารมณ์อะไรเล่า ถึงเข้ามานอยู่
ข้าขณียสูตรที่ ๗ จบ
